

Vážení přátelé, milí studenti,

předstupuji před Vás s pocitem, že svým projevem, byť kratičkým, pouze zdržuji. Kdo z nás nezná osobnost, kterou dnes oslavujeme? Kdo z nás se s ní neseťkal v některé z oblastí jejího trojjediného působení — při složitých jednáních o ošetření a dalších osudech památky, jako čtenář objevných knižních a časopiseckých studií nebo jako kolega při vědeckém rokování o umění baroka, a konečně jako student při zcela nekonvenčním traktování přednášené látky? Přesto mě snad cosi opravňuje k této oslavné chvalořeči. Je to potěšující přítomnost těch nejmladších, jejich zájem o jubilanta a o jeho dílo. Jim především je určeno těchto několik vět jako připomenutí cesty, kterou dosud Miloš Stehlík prošel, i jako poučení, do kterého může vyústit a skrze které tato cesta — zejména u pedagoga — nabývá smysl. A opravňuje mě snad i okolnost, že vedle oslavencovy životní družky a vynikající historičky umění, paní dr. Vlasty Kratinové, jsem nejen z přítomných jediný, kdo byl od počátku a nepřetržitě svědkem této cesty pozvolného odborného zrání. Byla obdivuhodná, určená patrně jen vyvoleným. Tematicky byla už od počátků zacílena s ojedinělou nepochybností na barokní sochařství Moravy, pracovně, rovněž již od studentských let, pak inklinovala ke službě v památkové péči. Jak se brzy ukázalo, šlo o vzácné souznění, spolehlivý základ i průběžnou oporu jeho odborného růstu. Především to bylo přesvědčení o správnosti věci a oddanost hraničící s pokorou, s jakou jí doslova sloužil, co mladého zaměstnance brněnského Památkového ústavu přimělo procestovat sotva spočítatelné kilometry za ohroženou památkou, pořídít o ní dokumentaci a večer po návratu sepsat podrobný zápis o jednání s příslušnými úřady, jejichž programový nezájem o doklady minulosti spolu s nevzdělaností jejich představitelů z něho mnohdy činily předem prohraný boj. Strastiplnost těchto cest, o jejichž fyzické náročnosti může mít soudobý památkář ve služebním vozidle už jen matné ponětí, však zmírňovala dychtivost a badatelské zaujetí, s jakým Miloš Stehlík přistupoval před památku. To bylo ovšem o to větší, šlo-li o barokní sochařský výtvar. Takto postupně poznal a pečlivě zaznamenal všechny doklady sochařské tvorby na Moravě 17. a 18. století a vytvořil si pro svou vědeckou práci základnu, která z hlediska zevrubné faktografické znalosti materiálu snad nemá u nás obdobu. Toto spojení pracovní povinnosti s odborným badatelským zájmem trvalo téměř čtyři desítky let, Nikdy se už nedovíme, od kolika přestaveb a destrukcí tento památkář tělem a duší zachránil kostelů a kaplí, kolik uhájil kaplicek, poklon, božích muk a křížů, kolik oltářů, soch — nejen barokních obrazů, chrámových textilií a drobných předmětů ze skříní v sakristiích dal zrestaurovat, když předtím nejednou musel jejich držitele pře-

svědčit o jejich hodnotě. Jednak šlo o bezpečí, jednak byl Miloš Stehlík vždy příliš skromný, než aby hovořil o svých zásluhách. Podobně se už nikdy nedovíme, s kolika „svými“ sochařskými výtvary baroka se na svých cestách setkal, vždy vyzbrojen zápisníkem, fotoaparátlem značky Flexaret římská jedna a nezbytným deštníkem. Ani to není tak zcela vedlejší, avšak přece jen podstatné je, že především skrze tyto cesty se stal — nejen u nás — uznávaným a ceněným odborníkem v otázkách památkové péče a nejvíce snad restaurování, jehož práce byla v bývalém Jihomoravském kraji za Stehlíkova působení hodnocena nejvýše.

Neustálý styk s materiálem nejrůznějších kvalit, stupňovaný analýzou jeho stavu a charakteristicky ověřovaný i citlivým dotekem ruky způsobil, že z Miloše Stehlíka se stal prvotřídní znalec starého výtvarného umění. Jen málokdo z adeptů dějin umění si dovede představit, co tomuto dosti výjimečnému stavu historika umění předchází. Nevím, snad tu může jít i o něco o sobě, o něco samoučelného. U Miloše Stehlíka však znalectví bylo plně ve službách památkové péče a zejména jeho badatelských zájmů. Schopnost rozpoznat třeba jen z detailu draperie provenienci díla a dobu jeho vzniku, rozlišit okruh od školské práce, tu zase od dílenského výtvaru a tento výtvar od díla z rukou hlavního mistra neustále vzrůstala a dosáhla až záviděníhodných poloh. A tak především tímto procesem začalo dosud takřka anonymní a jen velmi málo známé barokní sochařství na Moravě a ve Slezsku dostávat určitější obrysy. Územně roztroušená díla se takto zabezpečenou, nadmiru spolehlivou komparací začala houfovat kolem svých mistrů, vyjasňovaly se jejich vzájemné vztahy a stupeň ovlivnění, upřesňovala se — ovšem také pomocí archivního studia — doba působení jednotlivých domácích i cizích umělců i vzniku jejich prací. Tak vznikly monografické studie o Heinzovi, Zahnerovi a jeho okruhu, Nesmannovi, Paganovi, Sattlerovi, Schubertovi, Böhmovi a o dalších, zvláště ovšem o Fritschovi jako hlavním představiteli pro Moravu tak významného klasicizujícího proudu. Znalectví se nicméně podílelo i na řešení složitějších otázek, jakými byl například vztah moravského a slezského území k Vídni, popřípadě k podunajské oblasti či pruskému Slezsku, nebo průběh transformace římských impulsů severoitalskými centry, a pochopitelně ovlivnilo i nedávné vyvrcholení Stehlíkova badatelského úsilí, jeho historii barokního sochařství na Moravě v akademických Dějinách českého výtvarného umění. Bezpečná znalost materiálu, stále rozhojňovaná novými poznatky, je i zde imponující, podobně jako v tamtéž otisknutých a rovněž mimořádně objevných dějinách uměleckého řemesla na Moravě. Přesvědčit o ní se mohli také účastníci symposií u nás a v zahraničí, v Yorku, Poitiers, Poznani, Retzu, Kladsku nebo ve Vídni, například když u vynikajících děl domněle české, popřípadě kladské provenience Stehlík s jistotou rozpoznal jejich moravský původ. Především díky jí — a i to budiž mementem mladým — si jeho práce zajišťují dlouhou životnost; nebude snadné je nejen korigovat, ale už jen podstatněji doplnit.

Stehlíkových schopnosti na poli památkové péče a výsedků badatelské produktivity si záhy povšimli naši učitelé, v první řadě Václav Richter, a postarali se o to, aby už od roku 1956 seznamoval studenty s problematikou ochrany péče o památky. Byla to šťastná volba. Do stále naléhavějších otázek jejich ochrany, v totalitním režimu aktualizovaných nejen nedostatkem finančních prostředků, ale především záporným vztahem k objektům sakrálního umění a neuváženou dislokací ostatních, zasvěcoval studenty odborník nejpovolanejší. Nejprve ve dvou hodinách týdně, později, když z jeho podnětu přibyl předmět znalectví, ve dvojnásobném rozsahu, až s ikonografií středověkého a barokního umění, proseminářem a speciálním seminářem dosáhl úctyhodného počtu deseti i více hodin. Přesto Miloš Stehlík učil rád. Využil s obětavostí, pro něho tak charakteristickou, každou příležitost sdělit potřebné vědomosti a upozornit na podstatu problému. Snad nejzřetelněji se přitom jeho vztah k poslání učitele projevoval na exkurzích, při nichž zaujetí umocněné bezprostřední blízkostí uměleckého díla a úsilí předat nelehce nastřádané zkušenosti ztratilo poslední stopy katedrového přístupu. Osobitost sdělení se tu už začala dotýkat poloh, které jsou vlastní jen vyhraněným osobnostem a jejich neopakovatelnému kouzlu. Nepochybně také tyto vlastnosti se podílely na tom, že dlouholetá vědeckovýzkumná a výchovná činnost Miloše Stehlíka byla nedávno oceněna udělením nejvyššího akademického titulu.

Bilancující jubilant prof. dr. Miloš Stehlík se tedy má po čem ohlédnout. Ale i to je pro něj charakteristické, že s Vámi nebude hovořit o tom, co vykonal. Je stále zaujat tím, co ještě zbývá, svými pracovními plány, jež — v rozporu s jeho příslovečnou skromností — jsou nemalé. A tak nezbývá, než naše laudatio zakončit jednak upřímnými díky za všechno, čím moravským památkám, umělecko-historické vědě a jejímu dorostu prospěl, jednak neméně upřímným přáním, aby ve zdraví těla a mysli mohl realizovat většinu svých náročných záměrů.

Zdeněk Kudělka

(Laudatio bylo předneseno na setkání odborné veřejnosti „Laudator temporis acti“, kterou uspořádal Seminář dějin umění v Brně v prostorách Moravské galerie dne 24. listopadu 1993.)

